

ΥΠΕΡΗΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΗ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΤΟΚΟΓΟΝΙΑΣ

Κ. Δ. ΚΕΡΑΜΕΩΣ

Καθηγήτρια Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Κατά το άρθρο 340 ΑΚ “ο οφειλέτης ληξιπρόθεσμης παροχής γίνεται υπερήμερος, αν προηγήθηκε δικαστική ή εξώδικη όχληση του δανειστή”. Μεταξύ των συνεπειών της υπερημερίας είναι και το δικαίωμα του δανειστή να απαιτήσει τον τόκο υπερημερίας, και μάλιστα, εφόσον πρόκειται για χρηματική οφειλή, “χωρίς να είναι υποχρεωμένος να αποδείξει ζημία” (ΑΚ 345.1). Αν δεν προηγηθεί όχληση, ο οφειλέτης δεν καθίσταται υπερήμερος, εκτός αν έχει συμφωνηθεί δήλη ημέρα για την εκπλήρωση της παροχής (ΑΚ 341). Επίσης ο δανειστής χρηματικής απαιτήσεως δικαιούται, και αν ο οφειλέτης δεν είναι υπερήμερος, σε νόμιμους τόκους, “αφότου επιδόθηκε η αγωγή για το ληξιπρόθεσμο χρέος” (ΑΚ 346)⁽¹⁾. Επομένως, αν δεν ασκήθηκε “αγωγή για το ληξιπρόθεσμο χρέος” (ΑΚ 346), η οποία συνιστά επίσημη όχληση, η τοκογονία προϋποθέτει υπερημερία του οφειλέτη. Και αν δεν συντρέχει καμία από τις δύο εξαιρέσεις (δήλη ημέρα ή αγωγή για το ληξιπρόθεσμο χρέος), η υπερημερία

προϋποθέτει όχληση του οφειλέτη εκ μέρους του δανειστή⁽²⁾.

2. Κατ’ εφαρμογή των ανωτέρω (υπό 1) διατάξεων γίνονται παγίως δεκτές από την ελληνική νομολογία, με την κατά κανόνα σύμπραξη και της θεωρίας, οι ακόλουθες διευκρινίσεις:

α) “Αγωγή για το ληξιπρόθεσμο χρέος” (ΑΚ 346) είναι η αγωγή για την κύρια παροχή. Κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου⁽³⁾, που επικαλείται το συνδυασμό των άρθρων 340, 342, 345 και 346 ΑΚ, τόσο η όχληση (και η δικαστική) όσο και η καθυστέρηση της εκπληρώσεως πρέπει να αναφέρονται στην παροχή την ίδια. Αν ο δανειστής, δηλαδή, ζητήσει δικαστικώς την εκπλήρωση της κύριας παροχής, ο οφειλέτης γίνεται υπερήμερος ως προς την παροχή αυτή και συνεπώς οφείλει τόκους υπερημερίας. Ο οφειλέτης όμως δεν γίνεται υπερήμερος ως προς την κύρια παροχή, αν ο δανειστής ζητήσει ευθέως και αποκλειστικώς τόκους υπερημερίας⁽⁴⁾. Η

απαίτηση τόκων υπερημερίας δεν είναι προϋπόθεση, αλλά συνέπεια της υπερημερίας του οφειλέτη. Και η υπερημερία του οφειλέτη, που γεννά εις βάρος του τόκους υπερημερίας ως είδος αποκαταστάσεως της αφηρημένης ζημίας του δανειστή⁽⁵⁾, είναι υπερημερία περί την εκπλήρωση της κύριας παροχής.

β) Η όχληση πρέπει να είναι ορισμένη, σαφής και ακριβής⁽⁶⁾. Πρέπει,

⁽¹⁾ Βλ. Γαζή στην ΕρμΑΚ 346 αριθ. 2-3· ΟΛΑΠ 13/1994, ΕλλΔνη 1994. 1259 (1260).

⁽²⁾ Βλ. ΑΠ 344/1972, ΝοΒ 1972. 1146, 1148 ΙΙ: “επί χρηματικής αποζημιώσεως έστω και κατά τμηματικής παροχής καταβλητέας, εάν διά την καταβολήν εκάστης δόσεως δεν είχε ορισθεί δήλη ημέρα συμφώνως τω άρθρω 341 ΑΚ, η υπερημερία του οφειλέτου επέρχεται κατά την διάταξιν του άρθρ. 340 ΑΚ από της νομοτύπου δικαστικής ή εξωδίκου οχλήσεως του οφειλέτου εκ μέρους του δανειστή”. Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό δίκαιο. Γενικό μέρος (1999) παρ. 25 αριθ. 6-9· Σταθόπουλος, Γενικό ενοχικό δίκαιο³ (1998) 433-434.

⁽³⁾ Βλ. 905/1980, ΝοΒ 1981. 287· 872/1983, ΕΕΝ 1984. 346· 1237/1984, ΝοΒ 1985. 802 (803).

⁽⁴⁾ Πρβλ. Σταθόπουλο, ο.π. (σημ. 2) 432 στον εκθέτη 20.

⁽⁵⁾ Βλ. Κ. Τριανταφυλλόπουλο, Ελληνικόν ενοχικόν δίκαιον Α³ (1943) 149: “ως εικαζομένην ζημίαν . . . αφηρημένον διαφέρον”.

II

δηλαδή, να καλείται ο οφειλέτης να εκπληρώσει τη συγκεκριμένη παροχή, προσδιοριζόμενη κατ' είδος και έκταση⁽⁷⁾. Επομένως πρέπει να προκύπτει από την όχληση το αίτημα προς εκπλήρωση της κύριας παροχής. Αλλιώς η όχληση είναι ανίσχυρη⁽⁸⁾.

γ) Δικαστική όχληση αποτελεί και η επίδοση καταψηφιστικής αγωγής⁽⁹⁾, με την οποία ζητείται η καταδίκη του οφειλέτη σε εκπλήρωση της παροχής. Επομένως τόκοι κατά τον ΑΚ 346 επιδικάζονται κατά την απολύτως κρατούσα γνώμη στη νομολογία μόνον επί του καταψηφιστικώς ζητούμενου ποσού⁽¹⁰⁾. Αντιθέτως, κατά την ίδια κρατούσα γνώμη, δεν θεωρείται όχληση η επίδοση απλής αναγνωριστικής αγωγής⁽¹¹⁾. Πάντως η ως άνω απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου⁽¹²⁾, στηριζόμενη

στην επιβίωση των συνεπειών της οχλήσεως και έτσι διακρίνοντας βαθιά μεταξύ ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, επέφερε σε σημαντικό βαθμό την πρακτική εξομύωση μεταξύ καταψηφιστικής και αναγνωριστικής αγωγής. Διότι κατ' αποτέλεσμα επέτρεψε την κατ' ΑΚ 345 γένεση τόκων υπερημερίας αδαπάνως, δηλαδή χωρίς καταβολή του τέλους δικαστικού ενσήμου. Βαίνει έτσι παραλλήλως προς την άλλη μέθοδο που ακολουθείται στην πρακτική και συνίσταται στην προεπίδοση οχλήσεως και την επακολούθηση αναγνωριστικής αγωγής⁽¹³⁾.

3. Η επίδοση τελεσίδικης αποφάσεως (και καταψηφιστικής) απλώς προς γνώση του οφειλέτη και για τις νόμιμες συνέπειες χωρίς επιταγή ή άλλη πρόσκληση προς πληρωμή δεν μπορεί, ενόψει της ανωτέρω εκτεθείσας απολύτως κρατούσας απόψεως ως προς το βασικό εννοιολογικό στοιχείο της οχλήσεως με τις έννομες συνέπειες του άρθρου 340 ΑΚ, που απαιτεί σε πρόσκληση προς εκπλήρωση, να θεωρηθεί ως όχληση, αφού ελλείπει ολωσοδιόλου το κρίσιμο στοιχείο της προσκλήσεως προς πληρωμή. Το ζήτημα αυτό έχει ήδη αντιμετωπισθεί ειδικά από τον Αρειο Πάγο. Το Ακυρωτικό με την υπ' αριθ. 408/1996 απόφασή του⁽¹⁴⁾ έκρινε ότι η επίδοση της αποφάσεως χωρίς επιταγή προς πληρωμή δεν συνιστά όχληση, ακριβώς λόγω, όπως προκύπτει από την αμέσως προηγούμενη φράση της αρεοπαγτικής αποφάσεως, ελλείψεως προσκλήσεως του δανειστή προς τον οφειλέτη να εκπληρώσει την παροχή, από την οποία μάλιστα θα πρέπει να προκύπτει με βεβαιότητα ότι ζητείται η εκτέλεση της παροχής. Περαιτέρω και η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθ. 1/1997 απόφασή της⁽¹⁵⁾ κλήθηκε να κρίνει υπόθεση απολύτως σχετική, και συγκεκριμένα επίδοση καταψηφιστικής αποφάσεως χωρίς επιταγή ούτε και απλή πρόσκληση προς πληρωμή. Η πλειοψηφία έκρινε εμμέσως (για λόγους που ανάγονται στην ιδιαιτερότητα

⁽⁶⁾ ΕφΑθ 1554/1971, ΝοΒ 1971. 1439 (1440)· ΕφΠατρ 165/1974, ΕΕΝ 1974. 311, (312 Π)· Μπαλής, Ενοχικόν δίκαιον. Γενικών μέσος³ (1969) παρ. 54 αριθ. 3, 5 ο. 210, 211.

⁽⁷⁾ Σταθόπουλος στους Γεωργιάδων-Σταθόπουλο, ΑΚ ΙΙ (1979) άρθρ. 340 αριθ. 16.

⁽⁸⁾ Βλ. Μπαλή, ό.π. (σημ. 6) παρ. 54 αριθ. 3 ο. 210.

⁽⁹⁾ ΑΠ 905/1980, ό.π. (σημ. 3)· 872/1983, ό.π. (σημ. 3)· 779/1984, ΝοΒ 1985. 608. 1237/1984, ό.π. (σημ. 3)· 720/1985, ΝοΒ 1986. 562 (563 Π)· Απ. Γεωργιάδης, ό.π. (σημ. 2) παρ. 25 αριθ. 7· Σταθόπουλος, ό.π. (σημ. 2) 433 υπό ββ.

⁽¹⁰⁾ ΑΠ 4/1992, ΕλλΔνη 1993. 65 (67)· 27/1992, ΕλλΔνη 1993. 73 (78 Ι).

⁽¹¹⁾ Γαζής στην ΕρμΑΚ 340 αριθ. 5· ΟΛΑΠ 5/1997, ΕλλΔνη 1997. 1033 (1034 Π)· ΑΠ 905/1980, ό.π. (σημ. 3). 1237/1984, ό.π. (σημ. 3). 1002/1990, ΝοΒ 1991. 1375. 1185/1990, ΕλλΔνη 1992. 99 (100 in f.)· αντίθ. Κεραμεύς, Σχέσεις αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής κατά το ελληνικό δίκαιο, Προσφορά στον Γε-

ώργιο Μιχαηλίδη-Νουάρο Ι (1987) 501 (514-518, 524) = Νομικές μελέτες ΙΙ (1994) 164 (177-181, 187-188). Βλ. όμως ήδη ΟΛΑΠ 13/1994, ό.π. υπό (σημ. 1), 1260 Π in f., που έκρινε κατά πλειοψηφία (με απόφαση 19 μελών) ότι η παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής, "καταλύουσα αναδρομικώς την επίδοση της αγωγής ως διαδικαστικής πράξεως, ούτως ώστε να μην οφείλονται εξ αιτίας της τόκοι κατά το άρθρο 346 ΑΚ, αλλ' όχι και κατά το μέρος που συνιστά απλή όχληση, δεν συνεπάγεται άρση αναδρομική ή μη των κατά το άρθρο 345 ΑΚ εννόμων συνεπειών της υπερημερίας του εναγομένου οφειλέτου η οποία έχει ήδη, μετά την όχληση, ως όρο της, τυχόν επέλθει".

⁽¹²⁾ Σημ. 11.

⁽¹³⁾ Βλ. Κεραμιά, ό.π. (σημ. 11). Προσφορά 516, Νομικές μελέτες 179.

⁽¹⁴⁾ ΕλλΔνη 1997. 82 Π.

⁽¹⁵⁾ ΕλλΔνη 1997. 534 (535).

της διατυπώσεως των ανέλεγκτων ανααιρετικώς παραδοχών του δικαστηρίου της ουσίας), αλλά σαφώς ότι η απλή, άνευ οιασδήποτε προσκλήσεως προς πληρωμή, επίδοση της αποφάσεως δεν θα ήταν ικανή καθ' εαυτήν να περιαγάγει τον οφειλέτη σε υπερημερία, αλλά θα έπρεπε να συνοδεύεται και από άλλη πράξη ("για την καταβολή προφανώς των ίδιων ποσών, κατά την ίδια προδίκως χρονολογία"), προκειμένου να ισχύσει ως όχληση. Εξ άλλου η μειοψηφία, αποτελούμενη από οκτώ δικαστές, έκρινε ανααιρετέα την ανααιρεσιβαλλομένη λόγω των ανεπαρκών και ασαφών αιτιολογιών της ως προς το κρίσιμο ζήτημα του τρόπου, με τον οποίο συντελέσθηκε η γενεσιουργός της υπερημερίας όχληση. Ετσι η διαφωνία πλειοψηφίας και μειοψηφίας στην αναφερόμενη απόφαση δεν ανάγεται στην ανάγκη προσκλήσεως προς εκπλήρωση, αλλά μόνο στην ερμηνεία της ανααιρεσιβαλλομένης, και συγκεκριμένα αν δέχθηκε ότι είχε γίνει τέτοια πρόσκληση.

4. Η απεύθυνση προς τον οφειλέτη προσκλήσεως προς πληρωμή ή άλλης οχλήσεως μπορεί να τον περιαγάγει σε υπερημερία, έστω και αν για οποιονδήποτε λόγο, νομικό ή πραγματικό, δεν είναι δυνατή εναντίον του η επίσημη αναγκαστική εκτέλεση. Διότι η όχληση είναι συνέπεια του ουσιαστικού δικαίου, η οποία συχνά ακολουθείται από αναγκαστική εκτέλεση, αλλά δεν συνδέεται και αναγκαίως μαζί της. Η σκέ-

ψη αυτή συμπορεύεται και προς την κρίση της υπ' αριθ. 13/1994 αποφάσεως της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου⁽¹⁶⁾ ότι η υπερημερία του οφειλέτη επέρχεται όχι ως άμεσο αποτέλεσμα της ασκήσεως της αγωγής, δηλαδή διαδικαστικής πράξεως, "η οποία τέτοια συνέπεια δεν έχει, αλλά της οχλήσεως που, και όταν ασκείται με την αγωγή, της οποίας δεν αποτελεί αναγκαίο στοιχείο, ούτε τη νομική της φύση ούτε την αυτοτέλειά της έναντι της αγωγής αποβάλλει". Ετσι και εν προκειμένω η όχληση, είτε διατυπώνεται αυτοτελώς είτε διαλαμβάνεται στην επιταγή που συνοδεύει την επίδοση αντιγράφου εξ απογράφου ως εναρκτήρια πράξη της αναγκαστικής εκτελέσεως (ΚΠολΔ 924.1), δεν αποβάλλει την ουσιαστικού δικαίου αυτοτέλειά της. Επομένως και δεν επηρεάζεται από ενδεχόμενη νομοθετική απαγόρευση της αναγκαστικής εκτελέσεως ή από όποιες ακυρότητες μπορεί ν' απειλούνται κατά των διαδικαστικών πράξεων της τελευταίας.

⁽¹⁶⁾ Ανωτ. (σημ. 1) 1260 Π άνω.